

VERSENYHÍRADÓ

LXII. Irinyi János Középiskolai Kémia Verseny Döntő 2010. Miskolc, május 7-9.

A Versenybizottság

Név	Város, Intézmény	
Dr. Igaz Sarolta	Budapest, OKKER ZRt.	a bizottság elnöke vezérigazgató
Balázs Bálint	Budapest, Pázmány Péter Katolikus Egyetem	egyetemi hallgató
Dóbbéné Cserjés Edit	Budapest, Petrik Lajos Vegyipari és Környezetv. és Inf. Szakközépiskola	középiskolai tanár
Hajnissné Anda Éva	Budapest, Csík Ferenc Általános Iskola és Gimnázium	középiskolai tanár
Kleeberg Zoltánné	Budapest, Mechatronikai Szakközépiskola és Gimnázium	középiskolai tanár
Klencsár Balázs	Budapest, ELTE TTK	egyetemi hallgató
Nadrainé Horváth Katalin	Budapest, Eötvös József Gimnázium	középiskolai tanár
Nagy Mária	Pécs,	középiskolai tanár
Dr. Pálinkó István	Szeged, SZTE	egyetemi docens
Sz. Márkus Teréz	Szombathely, Nagy Lajos Gimnázium	középiskolai tanár
Szanyi Szilárd	Budapest, Semmelweis Egyetem	egyetemi hallgató
Tóth Albertné	Debrecen, Irinyi János Élelmiszeripari Szakközépiskola és Gimnázium	középiskolai tanár
Tóth Imre	Kecskemét, Kecskeméti Református Gimnázium	középiskolai tanár
Tóth Judit	Budapest OKKER ZRt.	igazgató

A szervezőbizottság

Név	
Dr. Lengyel Attila	egyetemi docens, a szervezőbizottság elnöke
Dr. Berecz Endre	egyetemi tanár
Dr. Bárány Sándor	egyetemi tanár
Dr. Bánhidi Olivár	egyetemi docens
Androsits Beáta	ügyvezető igazgató MKE
Endrész Gyöngyi	középiskolai tanár
Baumli Péter	egyetemi tanársegéd

A támogatók:

Oktatási és Kulturális Minisztérium
 A MOL csoport tagjai, MOL, TVK
 B-A-Z Megyei Önkormányzat
 ABL&E-JASCO Magyarország Kft
 Acidum2 Kft
 Akadémiai Kiadó
 Aktivit Kft.
 Merck Kft.
 Reanal Laborvegyszer Kereskedelmi Kft
 Sigma-Aldrich Kft.
 Shimadzu - Simkon Kft.
 Spektrum 3D Kft.
 TEVA Magyarország Zrt.
 Unicam Magyarország Kft.

Munkabizottságok

Javító bizottságok

Szakmai irányítók: Dr. Igaz Sarolta Dóbbéné Cserjés Edit Tóth Judit

Elmélet:

A tesztlap neve	A javító tanárok		Az egyeztető tanárok
Anyag-szerkezet és Általános kémia	Marchis Valér Debrecen Magyar Csabáné Tata	Jánosi László Pécs Csatóné Zsámbéky Ildikó Győr	Kiss László Orosháza Polák Péter Miskolc
Szervetlen kémia	Bárány Zsolt Béla Debrecen Halász László Sárospatak	Kakasi Gabriel- la Siófok Dénes Sándorné Nagykanizsa	Petz Andrea Pécs Nagy Zoltánné Hajdúnánás
Szerves kémia	Sinyiné Kővári Györgyi Debrecen Sántha Erzsébet Sopron	Ciubotariu Éva Ilona Nagyvárad Machnikné Széplaki Tünde Kisvárda	Dr. Pálkó István Szeged Kiss Attiláné Kunszentmiklós

A felügyeletre felkért tanárok:

Csányi Csilla Budapest	Pénzes Ferenc Pápa
Bodó Jánosné Pécs	Tiringerné Bencsik Margit Érd

Számítási feladatok:

Feladat sorszáma	A javító tanárok		Az egyeztető tanár
1.	Keglevich Kristóf Budapest	Márkus Teréz Szombathely	Kutasi Zsuzsanna Vác
2.	Takács László Szombathely Biró Lajos Mátészalka	Szanyi Szilárd Budapest Tóth Tamás Szentés	Erdei Andrea Budapest
3.	Pócsiné Erdei Irén Debrecen	Bényei András Tiszavasvári	Palya Tamás Püspökladány
4.	Villányi Attila Budapest	Fátrai Éva Eger	Krizsikné Bálint Anna Ráckeve
5.	Berek László Budapest	Nagy Mária Pécs	Matula Ilona Budapest
6.	Endrész Gyöngyi Miskolc	Göncziné Utassy Jolán Eger	Nagy István Bonyhád
7.	Elekne Becz Beatrix Budapest	Balázs Bálint Budapest	Bálintné Kapitor Anita Budapest

A gyakorlati munkák felügyelői:

Tóth Albertné Debrecen	Dr. Habán László Komárom

Adat feldolgozás:

Kleeberg Zoltánné Budapest	Tóth Imre Kecskemét	Hajnissné Anda Éva Budapest

A szóbeli bizottság

Név	
Dr. Berecz Endre	a Zsúri elnöke
Dr. Bárány Sándor	egyetemi tanár
Dr. Igaz Sarolta	a Versenybizottság elnöke
Dr. Pálkó István	egyetemi docens

A versenyen résztvevő pedagógusok

Bagyinszki Boglárka	Bolyai János Gimnázium	Salgótarján
Bálintné Kapitor Anita	Károlyi István 12 évfolyamos Gimnázium	Budapest
Bárány Zsolt Béla	Erdey-Grúz Tibor Vegyipari és Környezetvédelmi Szakközépiskola	Debrecen
Baranyi Ilona	Táncsics Mihály Gimnázium és Szakközépiskola	Dabas
Baráth Péterné	I István Középiskola	Székesfehérvár
Bényei András	Váci Mihály Gimnázium	Tiszavasvári
Berek László	Eötvös Loránd Tudományegyetem Radnóti Miklós Gyakorló Iskola	Budapest
Biró Lajos	Esze Tamás Gimnázium	Mátészalka
Bodó Jánosné	Babits Mihály Gimnázium	Pécs
Borsos Katalin	Bányai Júlia Gimnázium	Kecskemét
Borzováné Burai Julianna	Vajda Péter Gimnázium	Szarvas
Ciubotariu Éva Ilona	Ady Endre Elméleti Líceum	Nagyvárad
Csányi Csilla	Radnóti Miklós Gimnázium	
Csányi Sándor	Radnóti Miklós Kísérleti Gimnázium	Szeged
Csatóné Zsámbéky Ildikó	Révai Miklós Gimnázium	Győr
Dénes Sándorné	Battyhányi Lajos Gimnázium	Nagykanizsa
Elekné Becz Beat-	Jedlik Ányos Gimnázium	Budapest

rix		
Endrész Gyöngyi	Földes Ferenc Gimnázium	Miskolc
Erdei Andrea	Petrik Lajos szakközépiskola	Budapest
Fátrai Éva	Neumann János Középiskola	Eger
Göncziné Utassy Jolán	Szilágyi Erzsébet Gimnázium	Eger
Habán László	Selye János Gimnázium	Komárno
Hajnal Éva	Vasvári Pál gimnázium	Székesfehérvár
Halász László	Sárospatai Református Gimnázium Általános Iskolája és Diákothona	Sárospatak
Hancsák Károly	Radnóti Miklós Kísérleti Gimnázium	Szeged
Jánosi László	Nagy Lajos Gimnázium	Pécs
Kakasi Gabriella	Perczel Mór Gimnázium	Siófok
Karasz Gyöngyi	Török Ignác Gimnázium	Gödöllő
Katonáné Tímár Mária	Árpád Gimnázium	Tatabánya
Keglevich Kristóf	Fazekas Mihály Gimnázium	Budapest
Kiss Attiláné	Baksay Sándor Gimnázium	Kunszentmiklós
Kiss Lajosné Dr.	Szegedi Tudományegyetem Ságvári Endre Gyakorló Gimnázium	Szeged
Kiss László	Táncsics Mihály Gimnázium és Szakközépiskola	Orosháza
Kissné Ignáth Tünde	Eötvös József Gimnázium	Tiszaújváros
Kleeberg Zoltánné	Mechatronikai Szakközépiskola	Budapest
Koncsek Péterné	Balassi Bálint Gimnázium	Balassagyarmat
Krizsikné Bálint Anna	Ady Endre Gimnázium	Ráckeve
Kutasi Zsuzsanna	Boronkay György Műszaki Szakközépiskola és Gimnázium	Vác
Ludányi Lajos Dr.	Berze Nagy Gimnázium	Gyöngyös
Machnikné Széplaki Tünde	Bessenyei György Gimnázium	Kisvárd
Magyar Csabáné	Eötvös József Gimnázium	Tata
Marchis Valér	Erdey-Grúz Tibor Vegyipari és Környezetvédelmi Szakközépiskola	Debrecen

Martin Amália	Szilády Áron Gimnázium	Kiskunhalas
Matula Ilona	Eötvös József Gimnázium	Budapest
Molnárné Bányai Sára Stefánia	Szegedi Kis István Gimnázium	Mezőtúr
Nagy István	Petőfi Sándor Gimn	Bonyhád
Nagy Mária	Leőwey Klára Gimnázium	Pécs
Nagy Zoltánné	Kőrösi Csoma Sándor Gimnázium, Szakközép-, Szakképző és Általános Iskola, Koll.	Hajdúnánás
Palya Tamás	Karacs Ferenc Gimnázium, Szakközépiskola, Szakiskola és Kollégium	Püspökladány
Pénzes Ferenc	Türr István Gimnázium	Pápa
Petőné Stark Ildikó	Munkácsy Mihály Gimnázium	Kaposvár
Pócsiné Erdei Irén	Tóth Árpád Gimnázium	Debrecen
Petz Andrea	PTE TTK	Pécs
Pogányné Balázs Zsuzsanna	Versey Ferenc Gimnázium	Szolnok
Polák Péter	Fényi Gyula Gimnázium	Miskolc
Prókai Szilveszter	Radnóti Miklós Kísérleti Gimnázium	Szeged
Pulai Gáborné	Ipari Szakközépiskola	Veszprém
Radi Márta	Corvin Mátyás Gimnázium	Nagygyőr
Sántha Erzsébet	Szent Orsolya Római Katolikus Általános Iskola Gimnázium és Kollégium	Sopron
Sinyiné Kővári Györgyi	Fazekas Mihály Gimnázium	Debrecen
Szabó József	Móricz Zsigmond Gimnázium	Tiszakécske
Szabóné Balla Katalin	Móricz Zsigmond Gimnázium	Tiszakécske
Szemánné Barkóczi Judit	Lehel Vezér Gimnázium	Jászberény
Szőke Imre	Szent István Gimnázium	Kalocsa
Szőke Imréné	Szent István Gimnázium	Kalocsa
Szőkéné Szabó Judit	Mechwart András Gépipari és Informatikai Szakközépiskola	Debrecen
Szűcs Lajos László	Vásárhelyi Pál Szakközépiskola	Békéscsaba
Takács László	Nyugat-magyarországi Egyetem Bolyai János Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium	Szombathely

Taskó Márta	Lévay József Gimnázium	Miskolc
Terjékiné Tóth Edit	Pálffy János Műszeripari és Vegyipari Tagintézmény	Szolnok
Tiringerné Bencsik Margit	Vörösmarty Mihály Gimnázium	Érd
Tóth Tamás	Horváth Mihály Gimnázium	Szentes
Tóth Zsolt	Katona József Gimnázium	Kecskemét
Villányi Attila	Eötvös Loránd Tudományegyetem Apáczai Csere János Gyakorló gimnázium és Koll.	Budapest
Vozár Andrea	Evangélikus Gimnázium	Békéscsaba
Zajacz Lajos	Bolyai János Gimnázium	Kecskemét

LXII. Irinyi János Középiskolai Kémiaverseny 2010. Döntő

Munkaidő: 180 perc

Összpontszám 160 pont

I. általános kémia és Anyagszerkezet (Összesen: 30 pont)

1. Az alább felsorolt reakciók közül melyekhez illik a mellékelt ábra energiadiagramja? A táblázat megfelelő oszlopában x-szel jelölje választát. **7 pont**

	Igen	Nem
metán hőbontása		
timföld elektrolízise		
vas rozsdásodása		
mészégetés		
ammónia szintézise		
higany-oxid hevítése		

Hogyan nevezzük az E₂- E₁ energiakülönbséget?

Hogyan nevezzük az E₃- E₁ energiakülönbséget?

Hogyan befolyásolja a katalizátor a reakcióhő értékét?

Valamely megfordítható kémiai reakcióban az egyensúly beálltakor az egyensúlyi állandó értéke: K = 0,25. Katalizátor hatására (az eredeti körülmények megtartása mellett) az átalakulás sebessége megkétszereződött. Mekkora a katalizált folyamat egyensúlyi állandója?

2. Állapítsa meg a következő vegyületekben a fém oxidációs számát (illetve oxidációs számait)! **5 pont**

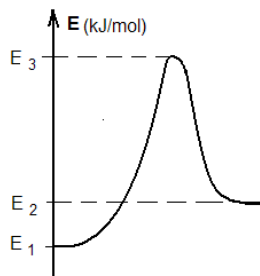
- a) KO₂ b) BaO₂ c) TiO₂ d) FeS₂
e) FeS f) Fe₃O₄ g) Pb₃O₄ h) Mn₂O₇

3. Ebben a feladatban különböző anyagi halmazokat kell vizsgálni összetétel szerint. **4,5 pont**

Töltse ki az alábbi táblázatot!

- A) cukor és felette levő telített cukoroldat B) cukor (szacharóz) C) cukros víz
D) desztillált víz E) olvadozó jég F) olaj és víz rendszere

	Többkomponensű rendszer		Egyfázisú rendszer		Heterogén rendszer	
	igen	nem	igen	nem	igen	nem
A						
B						
C						
D						
E						
F						

4. A galvánelemekkel úton-útfélen találkozunk. Milyen kémiai folyamatok játszódnak le az „elemekben”? Egészítse ki a táblázatot a hiányzó folyamatokkal! **13,5 pont**

Elem neve	Anód folyamat	Katód folyamat	Áramtermelő cellareakció
Alkáli elemek	$Zn + 2 OH^- = ZnO + H_2O + 2 e^-$		$Zn + 2 MnO_2 + H_2O = ZnO + 2 MnO(OH)$
Kadmium–higany-oxid elem	$Cd + 2 OH^- = CdO + H_2O + 2 e^-$	$HgO + H_2O + 2 e^- = Hg + 2 OH^-$	
Lítium elem			$Li + MnO_2 = LiMnO_2$
Tüzelőanyag-elem			$0,5 O_2 + H_2 = H_2O$
Közvetlen metanolos cella	$CH_3OH + H_2O = CO_2 + 6 H^+ + 6 e^-$	$1,5 O_2 + 6 H^+ + 6 e^- = 3 H_2O$	
Lechlanche-elem			$Zn + 2 MnO_2 + 2 NH_4^+ = Zn^{2+} + 2 MnO(OH) + 2 NH_3$

II. Szervetlen kémia (Összesen: 25 pont)

1. A kémia szertárban a következő anyagok vannak

szilárd anyag: lúgkő, szalmiáksó, nátrium-szulfid, cinkszelék, barnakő (mangán-dioxid), márvány vas(II)-szulfid.

folyadék: tömény kénsav, 30%-os sósav, 30%-os salétromsav, 30%-os hidrogén-peroxid (és desztillált víz).

A következő gázok gázfejlesztőben való előállításához a fenti anyagok közül kell kiválasztani a megfelelőket. Írja fel az előállítás reakcióegyenletét!

A **harmadik oszlopba** írja be, hogyan fogná fel gázfelfogó hengerben, azaz **A**-val jelölje, ha vízen átbuborékolatva, **B**-vel, ha vízen átbuborékolatva nem tudja, és a henger száját lefelé tartva, valamint **C**-vel, ha vízen átbuborékolatva nem tudja, és a henger száját felfelé tartva.

A **negyedik oszlopban** adja meg az oldat pH-ját, ha tudja, hogy pontosan ugyanakkora térfogatú vízben ugyanakkora térfogatú gázt nyelettünk el, mint amikor hidrogén-kloridból pH = 1-es oldat lett.

A-val jelölje, ha pH < 1;

B-vel jelölje, ha 1 < pH < 4;

C-vel jelölje, ha 4 < pH < 7;

D-vel jelölje, ha 7 < pH < 9,

E-vel jelölje, ha 9 < pH < 13 és

F-fel, ha pH = 13.

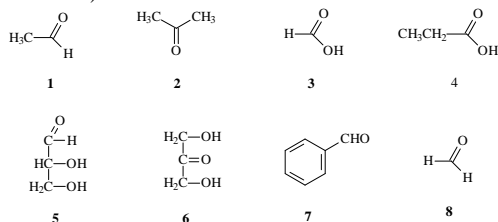
Gáz	Egyenlet	Jel 1	Jel 2
oxigén			
kén-dioxid			
kén-hidrogén			
hidrogén-klorid			pH = 1
klór			
nitrogén-monoxid			
szén-dioxid			
ammónia			
hidrogén			

A fent előállított gázok közül válasszon ki kettőt-kettőt, amelyek elegyében, meggyújtás nélkül a következő változásokat figyelhetjük meg. Írja fel a reakcióegyenleteket!

Tapasztalat	Egyenlet
barnulás	
fehér füst	
sárga füst	

III. Szerves kémia (Összesen: 25 pont)

1. Mely vegyületekkel jutunk pozitív eredményre az ezüsttükör próbát elvégezve, az alábbiak közül? (+ és – jelöléseket alkalmazzon!) **11,5 pont**

Töltse ki az alábbi táblázatot!

Anyag sorszáma	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Adja-e az Ag-tükörpróbát								

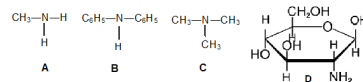
Írja fel annak a vegyületnek az ezüsttükör próbája során bekövetkező reakciót, amelyből azonos tömegű aldehideket vizsgálva a legtöbb ezüst válik ki!

Mely vegyület(ek)nek van optikai izomerje?

Azonos tömegű vegyületeket vízben oldva melyiknek lesz legkisebb a pH-ja?

Adja meg, hogy melyik vegyület(ek) elégetéséhez kell a legkevesebb és a legtöbb oxigén azonos tömegeket vizsgálva!

2. A következő aminos csoportot tartalmazó vegyületek nagy gyakorlati jelentőségűek: **A**, nitrogéntartalmú vegyületek bomlásakor képződő istállószagú vegyület; **B**, lóporokban stabilizáló adalék; **C**, ozmolitként hat a vese sejtjeiben **D**, ízületi gyulladás gyógyítására használják. Töltse ki az **A**, **B**, **C**, **D** vegyületekre vonatkozó táblázatot! A bázisállandók értékei: $4,36 \cdot 10^{-4}$; $5,25 \cdot 10^{-5}$; $2,51 \cdot 10^{-10}$.

13,5 pont

	A	B	C	D
A vegyület neve	Metil-amin		Trimetil-amin	Glükóz-amin
rendűsége				
Jól oldódik vízben				
Bázisállandó				-----

Adja meg, melyik vegyületről van szó!

Narancssárga, kék és ibolyaszínű festékek készítéséhez használják:

Acilezésével a kitin monomerjét kapjuk:

Szobahőmérsékleten gáz halmazállapotú:

Írja fel **D** vegyület és ecetsavanhidrid reakciójaker képződő vegyület képletét, s határozza meg, milyen kötés(ek) alakul(nak) ki!

A B vegyületet anilin és anilínium klorid reakciójával állítják elő. Írja fel a reakcióegyenletet!

IV. Számítási feladatok

1. Egy könyv kiszakadt lapdarabján ezt olvashatjuk: „A réz relatív atomtömege: 63,54, két természetes izotópja közül az egyik a 63-as tömegszámú, amelynek 62,93 a relatív atomtömege, és az atomok 68,90%-át teszik ki. A másik természetes izotóp....”

A fenti adatok alapján számítással határozza meg a kiszakadt lap hiányzó részein lévő információkat (tömegszám, relatív atomtömeg és %-os arány) a réz másik izotópjáról! **5 pont**

2. Az óleumot tekintjük úgy, mint tiszta kénsavban oldott kén-trioxidot. Egy óleum $1,00 \text{ cm}^3$ -ét vízzel hígítottuk, majd $200,0 \text{ cm}^3$ törzsoldatot készítettünk belőle. A törzsoldat $10,00 \text{ cm}^3$ -ét $0,1000 \text{ mol/dm}^3$ -es NaOH-oldattal titrálunk meg, az átlagfogyás $23,28 \text{ cm}^3$ volt. A kiindulási óleum 100 cm^3 -ét $33,8 \text{ cm}^3$ desztillált vízzel kell elegyíteni ahhoz, hogy 98,0 tömeg%-os kénsavoldathoz jussunk. Hány tömeg% kén-trioxidot tartalmazott az óleum és mekkora a sűrűsége? **14 pont**

3. Gyakran van szükség arra, hogy rendkívül tiszta oldószereket alkalmazzunk. A kereskedelemben kapható oldószerek azonban nem mindig kémiailag tiszta anyagok. A dietil-éter például kisebb-nagyobb mértékben mindig tartalmaz szennyezőként vizet és etanolt. Ezért két laborban is próbáltak megtisztítani 0,100 tömeg% vizet és ismeretlen mennyiségű etanolt tartalmazó étert. Az egyik laborban e szennyezők eltávolítására $100,0 \text{ g}$ éterhez először $1,337 \text{ g}$ kristályvízmentes magnézium-szulfátot adtak, állni hagyták, leszűrték, majd Na-darabkát tettek bele, melynek fémnátrium-tartalma kis idő elteltével $0,02500 \text{ g}$ -mal csökkent. A másik laborban ugyanakkora tömegű éterhez $1,0 \text{ g}$ fémnátriumot adtak tisztítás céljából.

- Melyik labor tudta kivonni mindkét szennyező komponenst?
- Milyen reakciókon alapszik a MgSO_4 -tal és nátriummal való tisztítás? Írja fel az egyenleteket!
- Hány tömeg% etanolt tartalmazott az éter?
- Ha a tisztítás hatásfokát 100%-osnak feltételezzük, átlagosan hány mol kristályvizet vett fel 1 mol MgSO_4 az első labor kísérletében?
- Hány grammal változott a második labor kísérletében a hozzáadott nátrium fémtartalma?

12 pont

4. Az Eyjafjallajökull izlandi vulkán kitérését megelőzően már április elején is tapasztaltak erős vulkanikus aktivitást a környéken. Például az egyik vulkáni repedésből szén-dioxidot, kén-dioxidot, hidrogén-kloridot és hidrogén-fluoridot tartalmazó vízgőz áramlott ki. A mérések szerint napi 3000 tonna kén-dioxid és 30 tonna hidrogén-fluorid került a levegőbe. A kiáramló gáz 80 mol%-a vízgőz és 15 mol%-a szén-dioxid volt. A mérések szerint benne a SO_2/HCl anyagmennyiség-arány $10 : 1,0$.

Hány tonna anyagot bocsátott ki naponta a vulkáni repedés?

Hány mol% kén-dioxidot tartalmazott ez átlagosan?

12 pont

5. Egy ismeretlen szénhidrogéngázzal megtöltünk egy zárt, állandó térfogatú tartályt. A gáz nyomása 100 kPa , a hőmérséklete $22 \text{ }^\circ\text{C}$. Ezután addig töltünk a tartályba oxigéngázt, amíg abban a nyomás —állandó hőmérsékleten— 700 kPa lesz. Ezután felrobbantjuk a gázelegyet. A keletkező forró égéstermékét tömény kénsavoldaton átvezetve, annak tömege $2,70 \text{ g}$ -mal nő. A maradék gázt ezután NaOH-ot tartalmazó csövön is átvezetjük, majd az így megmaradó gázt visszavezetjük az eredeti tartályba. A tartályban a nyomás a kiindulási $22 \text{ }^\circ\text{C}$ -on 100 kPa lesz.

Melyik szénhidrogént égettük el?

Mekkora térfogatú volt a tartály?

12 pont

6. Gyenge savak disszociációs állandóját szeretnénk meghatározni. HA gyenge savból $0,0200 \text{ mol/dm}^3$ -es oldatot készítünk. HB savból ötször ekkora koncentrációjú oldatot kell készítenünk, ha azt akarjuk, hogy a két oldat pH-ja megegyezzen. Ha azt szeretnénk, hogy a két oldatban a

disszociációfok legyen azonos, akkor a HB-oldat töménysége 5,26-ad része HA savénak.

Adja meg a két sav disszociációs állandóját!

11 pont

7. 100 g 15,0 tömeg%-os fém-klorid-oldatot összeöntünk 100 g 17,0 tömeg%-os fém-szulfát-oldattal. A két fém különböző, de mindkét fém kétvegyértékű. Az összeöntött oldatokat állandó áramerősséggel és 100%-os áramkihasználás mellett elektrolizáljuk. Az egyes elektródokon a következő változások mentek végbe:

	Katód (a kivált anyag tömege és a fejlődött gáz térfogata)	Anód (a fejlődött gáz térfogata)
0-60 perc	+5,32 g	+2,28 dm ³
60-120 perc	+5,06 g	+1,482 dm ³
120-180 perc	+3,27 g és +0,912 dm ³	+1,14 dm ³
180-240 perc	+2,28 dm ³	+1,14 dm ³

Számítással határozza meg a két fémét, figyelembe véve, hogy a két fém nem egymás után válik le! (T és p állandó az elektrolízis alatt.)

14 pont

MEGOLDÁS

I. általános kémia és Anyagszerkezet (Összesen: 30 pont)

1. Az alább felsorolt reakciók közül melyekhez illik a mellékelt ábra energiadiagramja? A táblázat megfelelő oszlopában x-szel jelölje választát.

7 pont

	<i>Igen</i>	<i>Nem</i>
metán hőbontása	x	
tímföld elektrolízise	x	
vas rozsdásodása		x
mészégetés	x	
ammónia szintézise		x
higany-oxid hevítése	x	

Hogyan nevezzük az E₂- E₁ energiakülönbséget?

Reakcióhő.

Hogyan nevezzük az E₃- E₁ energiakülönbséget?

Aktíválási energia.

Hogyan befolyásolja a katalizátor a reakcióhő értékét?

Nincs rá hatással.

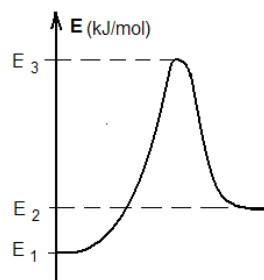
Valamely megfordítható kémiai reakcióban az egyensúly beálltakor az egyensúlyi állandó értéke: K = 0,25. Katalizátor hatására (az eredeti körülmények megtartása mellett) az átalakulás sebessége megkétszereződött. Mekkora a katalizált folyamat egyensúlyi állandója?

Ugyanakkora.

Pontozás 6 · 0,5 + 4 · 1 pont

2. Állapítsa meg a következő vegyületekben a fém oxidációs számát (illetve oxidációs számait)!

5 pont

- a) KO₂ 1 b) BaO₂ 2 c) TiO₂ 4
 d) FeS₂ 2 e) FeS 2 f) Fe₃O₄ 2, 3 g) Pb₃O₄ 2, 4
 h) Mn₂O₇ 7

Minden helyes oxidációs szám 0,5 pont.

3. Ebben a feladatban különböző anyagi halmazokat kell vizsgálni összetétel szerint. 4,5 pont

a) Töltse ki az alábbi táblázatot!

- A) cukor és felette levő telített cukoroldat B) cukor (szacharóz) C) cukros víz
 D) desztillált víz E) olvadozó jég F) olaj és víz rendszere

	Többkomponensű rendszer		Egyfázisú rendszer		Heterogén rendszer	
	<i>igen</i>	<i>nem</i>	<i>igen</i>	<i>nem</i>	<i>igen</i>	<i>nem</i>
A	x			x	x	
B		x	x			x
C	x		x			x
D		x	x			x
E		x		x	x	
F	x			x	x	

4. A galvánelemekkel úton-útfélen találkozunk. Milyen kémiai folyamatok játszódnak le az „elemekben”? Egészítse ki a táblázatot a hiányzó folyamatokkal!

13,5 pont

<i>Elem neve</i>	<i>Anódfolyamat</i>	<i>Katódfolyamat</i>	<i>Áramtermelő cellareakció</i>
Alkáli elemek	Zn + 2 OH ⁻ = ZnO + H ₂ O + 2 e ⁻	MnO ₂ + H ₂ O + e ⁻ = MnO(OH) + OH ⁻	Zn + 2 MnO ₂ + H ₂ O = ZnO + 2 MnO(OH)
Kadmium-higany-oxid elem	Cd + 2 OH ⁻ = CdO + H ₂ O + 2 e ⁻	HgO + H ₂ O + 2 e ⁻ = Hg + 2 OH ⁻	Cd + HgO = CdO + Hg
Lítium elem	Li = Li ⁺ + e ⁻	MnO ₂ + e ⁻ = MnO ₂ ⁻	Li + MnO ₂ = LiMnO ₂
Tüzelőanyag-elem	H ₂ = 2 H ⁺ + 2 e ⁻	0,5 O ₂ + 2 H ⁺ + 2 e ⁻ = H ₂ O	0,5 O ₂ + H ₂ = H ₂ O
Közvetlen metanolos cella	CH ₃ OH + H ₂ O = CO ₂ + 6 H ⁺ + 6 e ⁻	1,5 O ₂ + 6 H ⁺ + 6 e ⁻ = 3 H ₂ O	CH ₃ OH + 1,5 O ₂ = CO ₂ + 2 H ₂ O
Lechlanche-elem	Zn = Zn ²⁺ + 2e ⁻	MnO ₂ + NH ₄ ⁺ + e ⁻ = MnO(OH) + NH ₃	Zn + 2 MnO ₂ + 2 NH ₄ ⁺ = Zn ²⁺ + 2 MnO(OH) + 2 NH ₃

Minden helyesen kitöltött cella 1,5 pont.

II. Szervetlen kémia (Összesen: 25 pont)

1. A kémia szertárban a következő anyagok vannak

szilárd anyag: lúgkő, szalmiáksó, nátrium-szulfid, cinkszelék, barnakő (mangán-dioxid), márvány, vas(II)-szulfid,

folyadék: tömény kénsav, 30%-os sósav, 30%-os salétromsav, 30%-os hidrogén-peroxid (és desztillált víz).

A következő gázok gázfejlesztőben való előállításához a fenti anyagok közül kell kiválasztani a megfelelőket. Írja fel az előállítás reakcióegyenletét!

A **harmadik oszlopba** írja be, hogy melyik gázt hogyan fogná fel gázfelfogó hengerben, azaz **A**-val jelölje, ha vízen átbuborékolatva, **B**-vel, ha vízen átbuborékolatva nem tudja, és a henger száját lefelé tartva, valamint **C**-vel, ha vízen átbuborékolatva nem tudja, és a henger száját felfelé tartva.

A **negyedik oszlopban** adja meg az oldat pH-ját, ha tudja, hogy pontosan ugyanakkora térfogatú vízben ugyanakkora térfogatú gázt nyelettünk el, mint amikor hidrogén-kloridból pH = 1-es oldat lett.
A-val jelölje, ha $\text{pH} < 1$; **B**-vel jelölje, ha $1 < \text{pH} < 4$;
C-vel jelölje, ha $4 < \text{pH} < 7$; **D**-vel jelölje, ha $7 < \text{pH} < 9$;
E-vel jelölje, ha $9 < \text{pH} < 13$ és **F**-fel, ha $\text{pH} = 13$.

Gáz	Egyenlet	Jel 1	Jel 2
oxigén	$\text{H}_2\text{O}_2 \xrightarrow{\text{MnO}_2} \text{H}_2\text{O} + \frac{1}{2} \text{O}_2$	A	-
kén-dioxid	$\text{Na}_2\text{SO}_3 + 2 \text{HCl} = 2 \text{NaCl} + \text{SO}_2 + \text{H}_2\text{O}$	C	B
kén-hidrogén	$\text{FeS} + 2 \text{HCl} = \text{FeCl}_2 + \text{H}_2\text{S}$	C	C
hidrogén-klorid	$\text{NH}_4\text{Cl} + \text{H}_2\text{SO}_4 = (\text{NH}_4)\text{HSO}_4 + \text{HCl}$ *	C	$\text{pH} = 1$
klór	$\text{MnO}_2 + 4 \text{HCl} = \text{MnCl}_2 + \text{Cl}_2 + 2 \text{H}_2\text{O}$	C	B
nitrogén-monoxid	$3 \text{Zn} + 8 \text{HNO}_3 = 3 \text{Zn}(\text{NO}_3)_2 + 2 \text{NO} + 4 \text{H}_2\text{O}$	A	-
szén-dioxid	$\text{CaCO}_3 + 2 \text{HCl} = \text{CaCl}_2 + \text{H}_2\text{O} + \text{CO}_2$	C	C
ammónia	$\text{NH}_4\text{Cl} + \text{NaOH} = \text{NH}_3 + \text{NaCl} + \text{H}_2\text{O}$	B	E
hidrogén	$\text{Zn} + 2 \text{NaOH} + 2 \text{H}_2\text{O} = \text{Na}_2[\text{Zn}(\text{OH})_4] + \text{H}_2$ (vagy $\text{Zn} + 2 \text{HCl} = \text{ZnCl}_2 + \text{H}_2$)	A	-

Egyenletek 1,5 pont (helyes anyagválasztás 0,5 pont és az egyenlet 1 pont), betűjelek 0,5 pont, a szürke cellákra nem jár pont. * Szulfát is elfogadható.

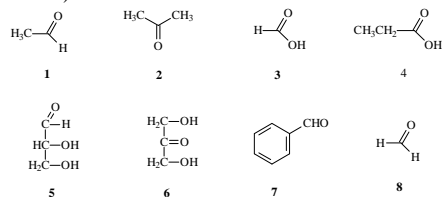
A fent előállított gázok közül válasszon ki kettőt-kettőt, amelyek elegyében, meggyújtás nélkül a következő változásokat figyelhetjük meg. Írja fel a reakcióegyenleteket!

Tapasztalat	Egyenlet
barnulás	$2 \text{NO} + \text{O}_2 = 2 \text{NO}_2$
fehér füst	$\text{NH}_3 + \text{HCl} = \text{NH}_4\text{Cl}$
sárga füst	$2 \text{H}_2\text{S} + \text{SO}_2 = 3 \text{S} + 2 \text{H}_2\text{O}$

Egyenletek 1,5 pont.

III. Szerves kémia (Összesen: 25 pont)

1. Mely vegyületekkel jutunk pozitív eredményre az ezüsttükör próbát elvégezve az alábbiak közül? (+ és – jelöléseket alkalmazzon!) **11,5 pont**

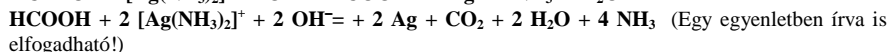
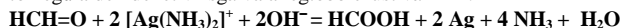

Töltse ki az alábbi táblázatot!

Anyag sorszáma	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Adja-e az Ag-tükörpróbát	+	-	+	-	+	+	-	+

Minden helyes válasz 0,5 pont, összesen 4 pont.

Írja fel annak a vegyületnek az ezüsttükör próbája során bekövetkező reakciót, amelyből azonos tömegű aldehideket vizsgálva a legtöbb ezüst válik ki! **3 pont**

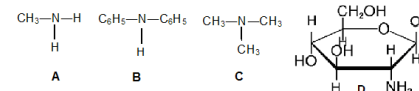

Mely vegyület(ek)nek van optikai izomerje?

5. (gliceraldehid)

1 pont

Azonos tömegű vegyületeket vízben oldva melyiknek lesz legkisebb a pH-ja? **3 (hangyasav)** 1 pont
 Adja meg, hogy melyik vegyület(ek) elégetéséhez kell a legkevesebb és a legtöbb oxigén azonos tömegeket vizsgálva! Legkevesebb oxigén kell: **3 (hangyasav)** Legtöbb oxigén kell: **7 (benzaldehid)** 1,5 + 1 pont

2. A következő aminos csoportot tartalmazó vegyületek nagy gyakorlati jelentőségűek: **A**, nitrogéntartalmú vegyületek bomlásakor képződő istállószagú vegyület; **B**, lóporokban stabilizáló adalék; **C**, ozmolitként hat a vese sejtjeiben **D**, ízületi gyulladás gyógyítására használják. Töltse ki az **A**, **B**, **C**, **D** vegyületekre vonatkozó táblázatot! A bázisállandók értékei: $4,36 \cdot 10^{-4}$; $5,25 \cdot 10^{-5}$; $2,51 \cdot 10^{-10}$. **13,5 pont**

	A	B	C	D
A vegyület neve	Metil-amin	Difenil-amin	Trimetil-amin	Glükóz-amin
rendűsége	első	másod	harmad	első
Jól oldódik vízben	igen	nem	nem	igen
Bázisállandó	$4,36 \cdot 10^{-4}$	$2,51 \cdot 10^{-10}$	$5,25 \cdot 10^{-5}$	-----

12 -0,5 pont

Narancssárga, kék és ibolyaszínű festékek készítéséhez használják: **B**

1 pont

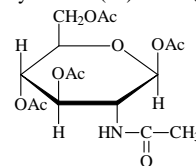
Acilezésével a kitin monomerjét kapjuk: **D**

1 pont

Szobahőmérsékleten gáz halmazállapotú: **A**

1 pont

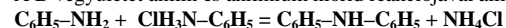
Írja fel **D** vegyület és ecetsavanhidrid reakciójakor képződő vegyület képletét, s határozza meg, milyen kötés(ek) alakul(nak) ki!

Észter és amid-kötés

1,5 + 0,5 + 0,5 pont

A B vegyületet anilin és anilinium klorid reakciójával állítják elő. Írja fel a reakcióegyenletet!

2 pont

IV. Számítási feladatok

1. Egy könyv kiszakadt lapdarabján ezt olvashatjuk: „A réz relatív atomtömege: 63,54, két természetes izotópja közül az egyik a 63-as tömegszámú, amelynek 62,93 a relatív atomtömege, és az atomok 68,90%-át teszik ki. A másik természetes izotóp...”

A fenti adatok alapján számítással határozza meg a kiszakadt lap hiányzó részein lévő információkat (tömegszám, relatív atomtömeg és %-os arány) a réz másik izotópjáról!

5 pont

Megoldás:

A másik izotóp az atomok **31,10%-át** teszi ki.

1

Ha A_x a relatív atomtömege, akkor az elem átlagos relatív atomtömegére felírható:

1

$$0,689 \cdot 62,93 + 0,311 \cdot A_x = 63,54$$

$$\text{Ebből } A_x = 64,89.$$

1

Tehát a másik izotóp a **65-ös** tömegszámú

1

relatív atomtömege **64,89**.

1

2. Az óleumot tekintjük úgy, mint tiszta kénsavban oldott kén-trioxidot. Egy óleum $1,00 \text{ cm}^3$ -ét vízzel hígítottuk, majd $200,0 \text{ cm}^3$ törzsoldatot készítettünk belőle. A törzsoldat $10,00 \text{ cm}^3$ -ét $0,1000 \text{ mol/dm}^3$ -es NaOH-oldattal titráltuk meg, az átlagfogyás $23,28 \text{ cm}^3$ volt. A kiindulási óleum 100 cm^3 -ét $33,8 \text{ cm}^3$ desztillált vízzel kell elegyíteni ahhoz, hogy $98,0$ tömeg%-os kénsavoldathoz jussunk. Hány tömeg% kén-trioxidot tartalmazott az óleum és mekkora a sűrűsége?

14 pont

Megoldás:

$23,28 \text{ cm}^3$ $0,1000 \text{ mol/dm}^3$ -es NaOH-oldatban: $n(\text{NaOH}) = 2,328 \cdot 10^{-3} \text{ mol}$.	1
$\text{A } \text{H}_2\text{SO}_4 + 2 \text{ NaOH} = \text{Na}_2\text{SO}_4 + 2 \text{ H}_2\text{O}$ miatt: $n(\text{H}_2\text{SO}_4) = 0,5n(\text{NaOH}) = 1,164 \cdot 10^{-3} \text{ mol}$.	2
A teljes törzsoldatban 20-szoros: $0,2328 \text{ mol H}_2\text{SO}_4$.	1
(Ez az óleumban részben kén-trioxid formájában van jelen.)	
100 cm^3 óleumból tehát $2,328 \text{ mol}$ kénsav keletkezhet: $m = 2,328 \cdot 98 \text{ g/mol} = 228,1 \text{ g}$.	1
$98,0$ tömeg%-os kénsav pedig: $228,1 \text{ g} : 0,98 = 232,8 \text{ g}$ lenne.	1
Ez a 100 cm^3 óleumból $33,8 \text{ cm}^3$ azaz $33,8 \text{ g}$ vízzel lett hígítva, így az óleum tömege:	
$232,8 \text{ g} - 33,8 \text{ g} = 199 \text{ g}$ volt.	1
Az óleum sűrűsége: $\rho = 1,99 \text{ g/cm}^3$.	1
$228,1 \text{ g} - 199 \text{ g} = 29,1 \text{ g}$ víz fordítódott a kén-trioxid kénsavvá alakítására.	1
$29,1 \text{ g}$ víz: $n(\text{H}_2\text{O}) = 29,1 \text{ g} : 18 \text{ g/mol} = 1,617 \text{ mol}$.	1
$\text{A } \text{SO}_3 + \text{H}_2\text{O} = \text{H}_2\text{SO}_4$ egyenlet alapján $1,617 \text{ mol SO}_3$ volt a 100 cm^3 óleumban.	2
$m(\text{SO}_3) = 1,617 \text{ mol} \cdot 80 \text{ g/mol} = 129,4 \text{ g}$.	1
Az óleum kén-trioxid-tartalma: $w = 129,4 \text{ g} : 199 \text{ g} = 0,65 \rightarrow 65$ tömeg%.	1

3. Gyakran van szükség arra, hogy rendkívül tiszta oldószereket alkalmazzunk. A kereskedelemben kapható oldószerek azonban nem mindig kémiaiilag tiszta anyagok. A dietil-éter például kisebb-nagyobb mértékben mindig tartalmaz szennyezőként vizet és etanolt. Ezért két laborban is próbáltak megtisztítani $0,100$ tömeg% vizet és ismeretlen mennyiségű etanolt tartalmazó étert. Az egyik laborban e szennyezők eltávolítására $100,0 \text{ g}$ éterhez először $1,337 \text{ g}$ kristályvízmentes magnézium-szulfátot adtak, állni hagyták, leszűrték, majd Na-darabkát tettek bele, melynek fémnátrium-tartalma kis idő elteltével $0,02500 \text{ g}$ -mal csökkent. A másik laborban ugyanakkora tömegű éterhez $1,0 \text{ g}$ fémnátriumot adtak tisztítás céljából.

- Melyik labor tudta kivonni mindkét szennyező komponenst?
- Milyen reakciókon alapszik a MgSO_4 -tal és nátriummal való tisztítás? Írja fel az egyenleteket!
- Hány tömeg% etanolt tartalmazott az éter?
- Ha a tisztítás hatásfokát 100% -osnak feltételezzük, átlagosan hány mol kristályvizet vett fel 1 mol MgSO_4 az első labor kísérletében?
- Hány grammal változott a második labor kísérletében a hozzáadott nátrium fémtartalma?

12 pont

Megoldás

a) A tisztítást mindkét labor sikeresen elvégezte mindkét szennyező komponensre nézve.	2
b) A MgSO_4 a víz kivonására alkalmas: $\text{MgSO}_4 + x \text{ H}_2\text{O} \rightarrow \text{MgSO}_4 \cdot x \text{ H}_2\text{O}$, ($x \leq 7$)	2
A fémnátrium mindkét szennyező eltávolítására alkalmas:	
$\text{Na} + \text{H}_2\text{O} = \text{NaOH} + 0,5 \text{ H}_2$	
$\text{Na} + \text{C}_2\text{H}_5\text{-OH} = \text{NaOC}_2\text{H}_5 + 0,5 \text{ H}_2$	2
c) Az első laborban a vizet MgSO_4 -tal, az etanolt pedig nátriummal vonták ki, tehát a $0,025 \text{ g}$ -os tömegcsökkenés az etanollal való reakciónak köszönhető.	
$0,02500 \text{ g} \rightarrow 0,00109 \text{ mol Na}$, tehát az éter $0,00109 \text{ mol}$ etanolt tartalmazott, ami $0,05 \text{ g}$.	
Az éter etanol tartalma: 0,0500 tömeg%	2

- Tudjuk, hogy az éter $0,100$ tömeg% vizet tartalmazott, ami $0,1 \text{ g}$, tehát $0,00560 \text{ mol}$ víz. $1,337 \text{ g MgSO}_4$ az $0,0110 \text{ mol}$, tehát

1 mol MgSO_4 átlagosan **0,500 mol kristályvizet vett fel.**

2

- A második labor a vizet és az etanolt is nátriummal vontta ki. Az előzőekből tudjuk, hogy ki kellett vonni $0,00109 \text{ mol}$ etanolt és $0,00560 \text{ mol}$ vizet. Ehhez $0,00660 \text{ mol}$, azaz $0,150 \text{ g}$ Na kell, tehát a **belerakott Na fémtartalma 0,150 g-mal csökken.** (A lényeg, hogy ez ki-sebb mint $1,00 \text{ g}$.)

2

4. Az Eyjafjallajökull izlandi vulkán kitörését megelőzően már április elején is tapasztaltak erős vulkanikus aktivitást a környéken. Például az egyik vulkáni repedésből szén-dioxidot, kén-dioxidot, hidrogén-kloridot és hidrogén-fluoridot tartalmazó vízgőz áramlott ki. A mérések szerint napi 3000 tonna kén-dioxid és 30 tonna hidrogén-fluorid került a levegőbe. A kiáramló gáz $80 \text{ mol}\%$ -a vízgőz és $15 \text{ mol}\%$ -a szén-dioxid volt. A mérések szerint benne a SO_2/HCl anyagmennyiség-arány $10 : 1,0$.

Hány tonna anyagot bocsátott ki naponta a vulkáni repedés? Hány mol% kén-dioxidot tartalmazott ez átlagosan?

12 pont

Megoldás:

$3000 \text{ tonna} = 3 \cdot 10^6 \text{ kg SO}_2$ ($M = 64 \text{ kg/kmol}$): $4,69 \cdot 10^4 \text{ kmol}$	1,5
A HCl ennek a tizede: $4,69 \cdot 10^3 \text{ kmol}$, ennek tömege ($M = 36,5 \text{ kg/kmol}$): 171 tonna	1,5
$30 \text{ tonna} = 3 \cdot 10^4 \text{ kg HF}$ ($M = 20 \text{ kg/kmol}$): $1,50 \cdot 10^3 \text{ kmol}$	1
A három gáz együttesen:	
$4,69 \cdot 10^4 \text{ kmol} + 4,69 \cdot 10^3 \text{ kmol} + 1,50 \cdot 10^3 \text{ kmol} = 53 \text{ 090 kmol}$	1
A kibocsátott anyag: $(100 - 80 - 15) \text{ mol}\% = 5 \text{ mol}\%$ -a.	1
A kén-dioxid tehát: $(4,69 \cdot 10^4 / 53 \text{ 090}) \cdot 5\% = 4,4 \text{ mol}\%$.	1
A $15\% \text{ CO}_2$: $53 \text{ 090 kmol} \cdot 3 = 159 \text{ 270 kmol} \rightarrow 7,01 \cdot 10^6 \text{ kg}$ ($M = 44 \text{ kg/kmol}$)	1,5
A $80\% \text{ vízgőz}$: $53 \text{ 090 kmol} \cdot 16 = 849 \text{ 440 kmol} \rightarrow 1,53 \cdot 10^7 \text{ kg}$ ($M = 18 \text{ kg/kmol}$)	1,5
A kibocsátott anyag tömege:	
$3,0 \cdot 10^6 \text{ kg} + 3 \cdot 10^4 \text{ kg} + 1,7 \cdot 10^5 \text{ kg} + 7,0 \cdot 10^6 \text{ kg} + 1,53 \cdot 10^7 \text{ kg} = 2,55 \cdot 10^7 \text{ kg}$	
25,5 $\cdot 10^3$ tonna	2

5. Egy ismeretlen szénhidrogéngázzal megtöltünk egy zárt, állandó térfogatú tartályt. A gáz nyomása 100 kPa , a hőmérséklete $22 \text{ }^\circ\text{C}$. Ezután addig töltünk a tartályba oxigéngázt, amíg abban a nyomás —állandó hőmérsékleten— 700 kPa lesz. Ezután felrobbantjuk a gázelegyet. A keletkező forró égéstermékét tömény kénsavoldaton átvezetve, annak tömege $2,70 \text{ g}$ -mal nő. A maradék gázt ezután NaOH-ot tartalmazó csövön is átvezetjük, majd az így megmaradó gázt visszavezetjük az eredeti tartályba. A tartályban a nyomás a kiindulási $22,0 \text{ }^\circ\text{C}$ -on 100 kPa lesz.

Melyik szénhidrogént égettük el?

Mekkora térfogatú volt a tartály?

12 pont

Megoldás:

$\text{C}_x\text{H}_y + (x + y/4) \text{ O}_2 \rightarrow x \text{ CO}_2 + y/2 \text{ H}_2\text{O}$	1,5
Állandó hőmérsékleten és térfogatban a gázok nyomása az anyagmennyiségükkel arányos, ezért:	
100 kPa gázhoz $700 \text{ kPa} - 100 \text{ kPa} = 600 \text{ kPa}$ O_2 -t kevertünk és belőle 100 kPa maradt, vagyis 500 kPa O_2 reagált. Ebből az derül ki, hogy pl. $1 \text{ mol C}_x\text{H}_y$ -hoz 5 mol O_2 fogyott el.	2
$x + y/4 = 5$	1
ebből: $y = 20 - 4x$ $x = 1$ és 2 esetében y túl sok (CH_{16} és C_2H_{12})	
$x = 3$ esetében $y = 8$, vagyis a propánról (C_3H_8) van szó.	
($x = 4$ esetében $y = 4$, a C_4H_4 nem túl valószínű, de vele is elfogadható a számítás.)	3
A kénsavon átvezetve a víz nyelődik el.	1
$\text{C}_3\text{H}_8 + 5 \text{ O}_2 = 3 \text{ CO}_2 + 4 \text{ H}_2\text{O}$	1
$2,70 \text{ g}$ víz: $0,150 \text{ mol}$, az egyenlet alapján $0,0375 \text{ mol}$ propán volt a tartályban.	1

$$V = nRT/p = 0,0375 \text{ mol} \cdot 8,314 \text{ J K}^{-1} \text{ mol}^{-1} \cdot 295 \text{ K} / 100 \text{ kPa} = \mathbf{0,920 \text{ dm}^3} \quad 1,5$$

6. Gyenge savak disszociációs állandóját szeretnénk meghatározni. HA gyenge savból 0,0200 mol/dm³-es oldatot készítünk. HB savból ötször ekkora koncentrációjú oldatot kell készítenünk, ha azt akarjuk, hogy a két oldat pH-ja megegyezzen. Ha azt szeretnénk, hogy a két oldatban a disszociációfok legyen azonos, akkor a HB-oldat töménysége 5,26-ad része HA savénak.

Adja meg a két sav disszociációs állandóját!

11 pont

Megoldás:

$$\text{HB } c_{\text{HB1}} = 0,100 \text{ mol/dm}^3, \quad c_{\text{HB2}} = 0,00380 \quad 2$$

mol/dm³
A disszociációs állandóra felírhatjuk:

$$K_{\text{HA}} = \alpha^2 \cdot c_{\text{HA}} / (1 - \alpha) \quad \text{ill.} \quad K_{\text{HB}} = \alpha^2 \cdot 2$$

$$c_{\text{HB2}} / (1 - \alpha)$$

$$K_{\text{HA}} = 5,26 K_{\text{HB}} \quad 2$$

$$K_{\text{HA}} = [\text{H}^+]^2 / (c_{\text{HA}} - [\text{H}^+]) \quad \text{ill.} \quad K_{\text{HB}} = 2$$

$$[\text{H}^+]^2 / (c_{\text{HB1}} - [\text{H}^+])$$

$$K_{\text{HA}} = \mathbf{7,93 \cdot 10^{-5}} \quad K_{\text{HB}} = \mathbf{1,51 \cdot 10^{-5}} \quad 3$$

7. 100 g 15,0 tömeg%-os fém-klorid-oldatot összeöntünk 100 g 17,0 tömeg%-os fém-szulfát-oldattal. A két fém különböző, de mindkét fém kétvegyértékű. Az összeöntött oldatokat állandó áramerősséggel és 100%-os áramkihasználás mellett elektrolizáljuk. Az egyes elektródokon a következő változások mentek végbe:

	Katód (a kivált anyag tömege és a fejlődött gáz térfogata)	Anód (a fejlődött gáz térfogata)
0-60 perc	+5,32 g	+2,28 dm ³
60-120 perc	+5,06 g	+1,482 dm ³
120-180 perc	+3,27 g és +0,912 dm ³	+1,14 dm ³
180-240 perc	+2,28 dm ³	+1,14 dm ³

Számítással határozza meg a két fémét, figyelembe véve, hogy a két fém nem egymás után válik le!

(*T* és *p* állandó az elektrolízis alatt.)

14 pont

Megoldás:

100 g 15,0 tömeg%-os XCl₂ tartalmaz 15,0 g XCl₂-ot és 2

100 g 17,0 tömeg%-os YSO₄ tartalmaz 17,0 g YSO₄-ot.

Az anódon először csak klór fejlődött, végül csak oxigén.

A második órában a két gáz együtt fejlődött (ez onnan látható, hogy csökkent a gáz mennyisége), ebből *z* óráig a klór *1-z* óráig az oxigén: 2,28*z* + (1-*z*)1,14 = 1,482 → *z* = 0,30

Tehát összesen 1,30 óráig klór fejlődött. 3

A katódon a harmadik órában indult meg a hidrogénfejlődés: 0,912 dm³ H₂-nek megfelel 0,456 dm³ O₂, így 0,456 : 1,14 = 0,4 órán át tartott.

és 0,400 órán át tartott, tehát a fémek elektrolíziséhez 2,6 órára volt szükség 3

Ez azt jelenti, hogy a két fémion anyagmennyisége megegyezett, vegyük a-nak. 1

Felírhatjuk a következő összefüggéseket:

$$a(X + Y) = 13,65 \text{ g}$$

$$a(X + 71) = 15,0 \text{ g}$$

$$a(Y + 96) = 17,0 \text{ g} \quad 3$$

Megoldva: X = 65,4 a keresett fém a Zn és Y = 58,7 a keresett fém a Ni. 2